

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне і практичне значення
результатів дисертації

Москаленко Марини Олександрівни
«Інституційне забезпечення е-комерції в мережевій економіці»,
яка подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 «Соціальні і поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Оцінка роботи здобувача у процесі підготовки дисертації і виконання індивідуального плану навчальної та наукової роботи.

Здобувачка Москаленко Марина Олександрівна виконала в повному обсязі Індивідуальний план освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Освітня складова програми в обсязі 46 ECTS кредитів виконана в повному обсязі, яка включала цикл загальної підготовки 22 кредита, цикл фахової підготовки 24 кредити (6 кредитів –нормативні компоненти, 12 кредитів вибіркові компоненти, 6 кредитів педагогічна практика). Здобувачка успішно склала іспити і заліки за дисциплінами:

Філософські засади та методологія наук.досліджень	97 б.
Іноземна мова для аспірантів 10 кредитів	85 б.
Підготовка наукових публікацій та презентація результатів досліджень	80 б.
Інтелектуальні системи аналізу даних	97 б.
Сучасна теоретична економіка	86 б.
Методологія дослідження та практика вимірювання економічних процесів	85 б.
Соціальна відповідальність	96 б.
Стратегічне моделювання та прогнозування	94 б.
Теорія ігор та її застосування в економічному аналізі	90 б.
Економіко-статистичні методи дослідження кон'юнктури ринку	95 б.
Педагогічна практика	95 б.

У процесі навчання здобувачка набула усіх компетентностей –теоретичних знань, вмінь і навичок, визначених Стандартом вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня, ступеня доктора філософії галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, за спеціальністю 051 «Економіка», затверджено та введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 10.05.2022 р. № 424.

Всі заплановані види робіт були виконані своєчасно. Здобувачка плідно співпрацювала з науковим керівником д.е.н., професором Коломієць Г.М. з часу її призначення.

2. Обґрунтування вибору теми дослідження

Світовий ринок е-комерції стрімко прогресує. За оцінками міжнародних експертних і консалтингових компаній прогнозується його зростання і в подальшому. Е-комерція стає драйвером розвитку національної економіки. Це привертає увагу науковців різних напрямів, бізнесменів і менеджерів. Виклики функціонування і розвитку е-комерції обумовлені суперечливою взаємодією і взаємовпливом глобального, регіонального, національного рівнів. Підвищення ефективності е-комерції спрямованої на зростання національної економіки потребує визначення напрямів удосконалення інститутів її забезпечення. З огляду на це тема дослідження актуальна та має теоретичне і практичне значення.

Мета дисертаційного дослідження – на основі аналізу системи унормування е-комерції в мережевій економіці обґрунтувати напрями удосконалення її інституційних трансформацій з метою перетворення на каталізатор розвитку національної економіки та повоєнне відновлення.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення наступних **завдань**;

1) розкрити зміст та етапи інституціоналізації мережевої економіки як середовища електронної комерції на основі інтеграції системно-еволюційного, інституційного, структурно-функціонального підходів;

2) виявити властивості унормування електронної комерції, як системи, що постійно змінюється і ускладнюється, її етапи, складові та форми;

3) визначити особливості довіри, як конституючої норми е-комерції, узагальнюючи фактори її формування та зміцнення;

4) систематизувати сучасні чинники розвитку інститутів е-комерції;

5) здійснити порівняльний аналіз формалізації правил функціонування е-комерції, спрямований на вибудовування національної моделі її формування та регулювання;

6) ідентифікувати модель е-комерції в Україні та запропонувати напрями її удосконалення, спрямовані на відновлення і розвиток національної економіки.

Об'єктом дослідження є інституційні основи розвитку сучасної мережевої економіки.

Предмет дослідження – е-комерція як інститут мережевої економіки.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися наступні методи дослідження: метод теоретичного узагальнення для з'ясування змісту поняття «електронна комерція» та його співвідношення з комплементарними

дефініціями; метод єдності історичного і логічного для виокремлення етапів розвитку інституціоналізації мережевого суспільства, електронної комерції; метод сходження від абстрактного до конкретного для визначення фундаментальної і актуальної структури довіри як основи розвитку е-комерції; метод порівняльного аналізу на основі новелізації досвіду країн в унормуванні е-комерції для диференціації національних моделей розвитку та регулювання е-комерції; статистичний і графічний аналіз – для дослідження стану та тенденцій розвитку інститутів е-комерції в країнах і регіонах світу

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація Москаленко М.О. виконана в межах планової науково-дослідної теми кафедри економічної теорії та економічних методів управління Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна «Сучасна господарська система: інформаційно-комунікаційні імперативи посткризового розвитку» (номер державної реєстрації 0121U100453), де особисто автором досліджувалися інститути е-комерції: зміст, структура, моделі в контексті впливу на національну економіку.

4. Особистий внесок дисертанта в отримання наукових результатів та їх результати.

У дисертації одержані особисто здобувачем такі нові наукові результати:

вперше:

- диференційовано актуальні моделі довіри (конститууюча норма е-комерції) як форми прояву її фундаментальної структури в різних національних господарських системах: технологічно обумовлена модель в розвинутих країнах; інституційно обумовлена модель в країнах з господарськими системами, де відбуваються динамічні господарські перетворення на основі дискретних змін; міжособистісно обумовлена в країнах із швидкою зміною соціально-демографічної структури;

- ідентифіковані моделі регулювання інституціоналізації е-комерції на основі співставлення сили впливу мережевих правил і правил запроваджених на рівні держави: контролююча, регламентуюча, координуюча, фрагментарна;

удосконалено:

- періодизацію розвитку інститутів е-комерції на основі зміни місця, питомої ваги та впливу мережевих відносин в господарській системі й виокремлення етапу доповнюючої форми, етапу рівнозначної форми та етапу переважної форми інститутів господарської системи;

- класифікацію формальних норм регулювання е-комерції, шляхом виокремлення загальних заходів регулювання недосконалостей ринку в е-

середовищі (а саме, екстерналій, тенденції до монополізації, асиметрії інформації, нестабільності ринку, захист прав користувачів), спеціальних заходів регулювання бізнес середовища в інтернеті (розробки та прийняття стандартів кібербезпеки, законів про захист даних, використання штучного інтелекту тощо), а також норм відповідних міжнародним стандартам (особливо для господарських систем, які пізніше долучилися до розвитку цієї сфери), що є підставою визначення напрямів удосконалення інституціоналізації е-комерції;

дістало подальшого розвитку:

- характеристика електронної комерції як інституту, що породжений мережевою економікою, піддається логіці мережевої трансформації, має риси мережевих інституціональних структур (горизонтальний тип зв'язків, засадничий характер неформальних правил взаємодії, мережева економічна поведінка, змінені мережею основні конституції ринку, високий рівень невизначеності, трансакційний характер діяльності), включає торговельну, інформаційну, фінансову складові, які охоплюють різні модальності сегментів;

- трактовка трансакцій в мережевій економіці шляхом визначення змін величини і структури трансакційних витрат та збільшення трансакційної цінності як умова їх розвитку;

- визначення нових засобів вибудовування відносин в е-комерції спрямованих на зміцнення довіри онлайн-споживачів, шляхом врахування поведінкових цінностей, поколінських установок та цифрової зрілості суспільства

- уявлення щодо напрямів відновлення та розвитку економіки України зокрема шляхом регулювання е-комерції через вибудовування національної траєкторії зміцнення довіри, яка має враховувати особливості довірчих відносин в Україні, що змінюються під впливом інституційних норм, поведінкових цінностей, поколінських особливостей та технологічних чинників

5. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються

Сформульовані у дисертаційній роботі наукові положення, висновки та рекомендації гуртуються на теоретично-методологічних засадах економічної науки, а саме інтеграції системно-еволюційного, інституційного, структурно-функціонального підходів, узагальненні поглядів та ідей провідних вітчизняних і зарубіжних учених, використанні системи загальнонаукових і спеціальних методів. У роботі здійснено аналіз значного обсягу статистичних даних науково-дослідних установ, міжнародних організацій, державної служби статистики України. Загалом наукові результати, отримані в дисертації, є достовірними, науково обґрунтованими та доказовими.

6. Практичне значення отриманих результатів

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що вони дозволили розвинути наукові уявлення, щодо:

- змісту та етапів інституціоналізації мережевої економіки як середовища електронної комерції;
- властивостей унормування електронної комерції, як системи, її етапів, складових та форм;
- особливостей довіри, як конституючої норми е-комерції, факторів її формування та зміцнення;
- сучасних чинників розвитку інститутів е-комерції;
- вибудовування національної моделі її формування та регулювання;
- ідентифікації моделі е-комерції в Україні та напрямів її удосконалення, спрямованих на відновлення і розвиток національної економіки.

Викладені в роботі теоретико-методологічні підходи, щодо інституціоналізації е-комерції в сучасній е-мережевій економіці впроваджено в навчальний процес кафедри економічної теорії та економічних методів управління при викладанні дисциплін «Інституційна економіка», «Бізнес етика та бізнес комунікації», «Теорія і практика реформування господарських систем» (акт від 07.11.2024).

Розроблені автором пропозиції щодо зміцнення довіри онлайн-споживача мають практичне значення для використання представниками онлайн-бізнесу з метою оптимізації витрат та підвищення прибутковості в сучасних динамічних умовах (акт від 08.11.2024).

7. Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, опублікованих автором.

1. Москаленко М.О. Мережева економіка: трекер відновлення українського бізнесу. Інвестиції: практика і досвід. № 11. 2024. С. 186-191.

DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.11.186>

URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/issue/view/151>

2. Москаленко М.О., Коломієць Г.М. Інституційні драйвери розвитку е-комерції в контексті відновлення економіки України. Ефективна економіка. 2024. №8. 16 с.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.8.23>

URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/4435/4470>

Особистий внесок здобувача: визначення шляхів підвищення дієвості електронної комерції у відродження української економіки через перетворення інститутів е-комерції.

3. Москаленко М.О., Коломієць Г.М., Меленцова О.В. Gen-All – імператив удосконалення інституційного підґрунтя управління ризиками. Бізнес Інформ. 2024. №5. С. 118-124.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-5-118-124>

URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-5_0-pages-118_124.pdf

Особистий внесок здобувача: дослідження негативних наслідків (випадкових і зловмисних) використання системи генеративного штучного інтелекту в різних сферах бізнесу та доведення необхідності розроблення інституційних рамок для ефективного управління ризиками ІІІ.

4. Москаленко М.О., Коломієць Г.М. Виклики зміцнення довіри в галузі е-комерції. Бізнес Інформ. 2024. № 8. С. 224-230.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-8-224-230>

URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-8_0-pages-224_230.pdf

Особистий внесок здобувача: визначення фундаментальної та актуальної структури в е-комерції; узагальнення та характеристика факторів формування й зміцнення довіри.

5. Москаленко М.О., Коломієць Г.М. Е-комерція: етапи і форми інституціоналізації / Сучасне управління організаціями: концепції, цифрові трансформації, моделі інноваційного розвитку: збірник тез доповідей ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (Україна, м. Харків, 20 листопада 2023 року). – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2023. С. 132-135.

Особистий внесок здобувача: періодизація розвитку інститутів в сфері електронної комерції.

6. Москаленко М.О. Цифрова трансформація – імператив відновлення українського бізнесу / Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні: матеріали ІV Міжнародної наук.-практ. конф. молодих вчених та здобувачів вищої освіти (м. Львів, 22 лютого 2024 р.): тези доповідей. – Львів: Львівський торговельно-економічний університет, 2024. – 562 с. С. 352-354.

8. Апробація матеріалів дисертації

Основні результати дисертаційної роботи були оприлюднені на

- ІІ Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасне управління організаціями: концепції, цифрові трансформації, моделі інноваційного розвитку» м. Харків, 20 листопада 2023 року;

- ІV Міжнародної наук.-практ. конф. молодих вчених та здобувачів вищої освіти «Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні» м. Львів, 22 лютого 2024 р.).

9. Оцінка структури, мови та стилю дисертації

Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності, характеризується єдністю змісту та доступно для сприйняття. Дисертація написана науковим стилем мовлення, структура дисертація відповідає алгоритму здійсненого автором дослідження. Дисертація Москаленко М.О. за своїм науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам пп.9, 10, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

10. Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту.

За фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значимістю дисертації Москаленко М.О. «Інституційне забезпечення е-комерції в мережевому суспільстві» відповідає напряму галузі знань 05 «Соціальні і поведінкові науки», спеціальності 051 «Економіка».

Здобувачкою повністю виконано освітню та наукову складові освітньо-наукової програми третього (освітньо-наукового рівня вищої освіти Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна зі спеціальності 051 «Економіка».

11.Дотримання академічної доброчесності

На підставі вивчення тексту дисертації, наукових праць, та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі Strikeplagiarism.com) встановлено, що дисертаційна робота Москаленко М.О. виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дослідження відповідає вимогам академічної доброчесності. (КП1 - 11.4 , КП2 – 4,4)

12. Результати обговорення та проведення презентацій. Рекомендація дисертації до захисту.

Здобувачка представила основні результати своєї дисертаційної роботи на розширеному засіданні кафедри економічної теорії та економічних методів управління Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна щодо

попередньої експертизи дисертації (витяг з протоколу № 11 від 03.02.2025) у формі презентації та наукової дискусії після її завершення.

У рамках цього розширеного засідання кафедри економічної теорії та економічних методів управління було ухвалено одноголосно:

Рекомендувати дисертаційну роботу Москаленко М.О. «Інституційне забезпечення е-комерції в мережевому суспільстві» до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні і поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Головуючий на розширеному засіданні
кафедри економічної теорії та
економічних методів управління
академік НАН України, д.е.н., професор,
в.о. зав. кафедрою економічної теорії та
економічних методів управління
Харківського національного університету
імені В.Н.Каразіна

Андрій ГРИЦЕНКО